
TOPLANTI & GEZİ

Tuleytula Notları

Tuleytula Notes

Fatih Erkoçoğlu*

Bundan 3 yıl önce, ilk defa Müslüman Arapların Tuleytula, İspanyollar'ın Toledo dedikleri şehre gitmiştim. Portekiz'e yapmış olduğumuz bir haftalık gezi programı dahilinde burayı da görebilmek için Lizbon'dan (el-Uşbûne) trenle Madrid'e oradan da hızlı trenle Toledo'ya vardık. Çok hızlı bir gezi planı yaptık. Tur otobüsüyle şehri iki defa turladık, önemli yerlerin fotoğraflarını çektik. Birkaç tane de Toledo çeliğinden yapılmış kılıç olarak hızla Lizbon'a geri döndük.

Gel zaman git zaman Tulaytula hep aklımdaydı. Bu önemli İslâm kentine daha fazla vakit ayırmam gerektiğini düşünüyordum. Prof. Dr. Mehmet Azimli hocamla kararımızı verdik ve 23-26 Mart 2017 tarihleri arasında iki gece Toledo'da bir gecede Madrid'de olmak üzere üç günlük bir organizasyon yaptık. Promosyon biletlerimizi zaten aylar öncesinde almış, otellerimizi de ayırmıştık. Bize düşen ise sadece sefer vaktinin beklenmesiydi.

23 Mart sabahı İstanbul'da Mehmet Azimli hocamla buluşup, hava-limanında onun ikramı olan mükellef bir kahvaltı sonrasında uçağımıza bindik. Rahat bir yolculuk sonrasında Madrid Barajas Uluslararası Havalimanına indik. Hiç vakit kaybetmeden Madrid'in güney garı Atoc-ha'dan hızlı trenle 71 km mesafede yer alan Toledo'ya vardık. Hava yağmurlu idi. Aslında hava durumu tahminleri çok da soğuk olmayaca-

* Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, fatiherkocoglu@hotmail.com

đını belirtiyordu, fakat iki g¼n boyunca yağmur ve soğuk bizi bekliyordu.

Gardan kiraladığımız taksi ile Őhrin dar sokaklarından geğerek San İsbella kilisesinin hemen karŐısında yer alan otelimize ulaŐtık. Ben otelin en uygun fiyatlı olanını tercih etmiŐtim, fakat eski bir konak g¼r¼n¼m¼ndeki otelimize girince, burasının gayet konforlu olduğunu fark ettik. Toledo kentinin tarihi dokusu içerisinde (Rabbime hamd olsun) iki gece geğirdik.

Otelimiz Őhrin merkezine oldukęa yakındı. Aslında Şehir k¼ę¼kt¼. Hemen her yer neredeyse y¼r¼me mesafesinde idi. Yanımızdaki erzaklardan bir Őeyler atıŐtırdıktan sonra hocamla Őhrin g¼zelliklerini keŐfe baŐladık.

Toledo (Otelimizde bulunan duvardaki tablodan çekilmiŐtir. F. Erkoçoğlu Arşivi)

Toledo'ya gelmeden önce Toledo çeliğinin Őhretini duymuŐtum. İlk geliŐimizde de birkaç tane kılıç aldığımızı yukarıda söylemiştim. Fakat Őhrin sokaklarında dolaŐırken, biręok ¼r¼nle birlikte bilhassa Toledo çeliğinden imal edilen silahların b¼y¼k bir yekun olduğunu fark ediyorsunuz. Ővallye zırhları, kalkanlar, mızrak, ok, yay ve miğferler. Toledo'lular bu sahada ¼retim ve pazarlamayı iyi biliyorlar. D¼kkanlarda farklı modellerde ve b¼y¼kl¼kte kılıçlar, hatta kendi imal ettikleri Samuray katanaları dahi satılmaktadır. Ayrıca masa ¼zerinde minyat¼r

kılıç örnekleri, mektup açacakları, piştovlar, minyatür top ve mancınıklar daha ne ararsanız hemen hepsi var. Bu arada bunlar benim ilgimi çekenler. Başka ürünler de teşhir ediliyor. Birkaç dükkana girdik. Bir miğfer dikkatimi çekti. Kınıyla bir düz kılıç, minyatür bir mancınık ve bir eski top. Niyetim bunları almaktı. Ama henüz gelmiştik ve piyasayı bilmemiz gerekiyordu. Ertesi günün akşamına kadar çeşitli dükkanlarda fiyat tespiti yaptım. Bu ürünler ilk girdiğim dükkanda çok daha uygun fiyatta idi. Çok az bir pazarlık payı oldu. Geçen yazımda Trier kentinde bir Roma miğferini alamadığımı söylemiştim, şimdi ise artık bir miğferim var. Yukarıda söylediğim kılıç ve minyatür objeleri aldım. Alış veriş faslını böylece bitirmiştim. "Toledo'ya alış veriş için mi geldiniz" dediğinizi duyar gibiyim. Hem ziyaret hem ticaret bizimkisi. Ama bu konunun ihmal edilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Zira belli ölçülerde ülkemizin bazı şehirlerinde kılıç imali gerçekleştirilmiş olsa da turistik anlamda uluslararası boyutta hiçbirinin Toledo'nun eline su dökemediği açıktır. Yüzlerce dükkanda binlerce kılıç ve benzeri obje. Herhalde bunlar süs olsun diye yapılmamışlardır. Şehrin tarihi değerleri kadar bu ürünlerin imalatı da İspanya ekonomisine büyük katkı oluşturduğu fark edilmektedir. Bilhassa harcadığım para için konuşuyorum. Bizde de Diriliş Ertuğrul dizisiyle paralel olarak Kayı armalı kemerler, bayraklar, minyatür asker ve börtler ön plana çıkmakta ve kılıçlar imal edilmekte olup bunun yeterli olmadığını burada hatırlatmak isterim.

Konumuza dönecek olursak eğer Toledo yani Tuleytula bizim için ne ifade ediyor? Daha önce yine bu sütunlarda belirttiğimiz üzere bunun gibi bazı şehirler var. Bilhassa Müslüman Arapların hitap ettiği şekliyle burada yazmayı tercih ediyorum. Bu şehirleri biz Türklerin yeniden gündemine sokmak için böyle ifade ediyorum.

İslam fetihleri öncesinde Hıristiyan İspanya üzerinde hakimiyetini tesis eden Vizigotlara başkentlik yapan bir kent Tuleytula. Kuruluşu daha eskilere uzanan şehir, 193 yılında Roma hakimiyetine girdi. VI. yüzyılın ikinci yarısında ise Vizigot hükümdarı Leovigild tarafından ülkenin başkenti yapıldı. Bu dönemde gerçekleşen Toledo konsillerinin kilise tarihi bakımından önemli olduğu belirtilmektedir. Tuleytula, 28 Ramazan 92 (19 Temmuz 711) tarihinde kazanılan Lekke zaferi sonrasında, hızlı fetih organizasyonu çerçevesinde, İslâm hakimiyetine girmişti. Tacuh (Tajo) nehrinin bir bükümü içerisinde ve üç taraftan nehirle kuşatılan şehrin, bilhassa nehir güzergahı oldukça yüksek ve dik bir konumdadır. İslâm fetihleriyle birlikte önce İsbiliyye (Sevilla) ardında da Kurtuba'nın idare merkezi olmasıyla, Vizigotların başkenti siyasi üstünlüğünü kaybetmişse de Hıristiyanlar nezdinde dini hayatın merkezi olma vasfını muhafaza etmiştir. Şehirde Müslümanlaşma başladı ve burası ileriki dönemlerde şehir halkının da desteklediği muhtelif isyanların merkezi oldu. XI. yüzyılın başlarında Emevî idaresinin zayıflaması ile Berberi asıllı Zünnûniler 1036 yılında şehri ele geçirdiler ve emirlik-

lerinin merkezi yaptılar. Onların idaresinde 1043-1075 yılları arasında şehir X. yüzyıldan sonraki en uzun barış, istikrar dönemlerini geçirdi. Şehirde bilimsel hayat canlılığını korudu. İlmî ve edebî faaliyetler desteklendi. Bu dönemlerde Arapça, şehirde yaşayan üç dinin mensupları tarafından yaygın bir şekilde iletişim, bilim ve edebiyat dili olarak kullanıldı.

1075 yılından itibaren ise kara bulutlar Tuleytula'nın üzerinde doluşmaya başladı. Gerisinde kaybedilen toprakların yeniden kazanma arzusu kadar, Endülüs'teki İslam varlığına son verip, Katolik Hıristiyanlığı yeniden ülkenin yegane dini haline getirme isteği olan *Reconquista*'nın ilk faaliyeti burada kendisini gösterecektir. Yeni Zünnûnî emiri tecrübesizdi. Büyük sorunlar baş gösterdi. Bir diğer emirlik Benî Hûd'un saldırılarına karşı koyamadı. Bir ara şehri terk etmek zorunda kaldı. Kastilya-Leon kralı VI. Alfonso'dan aldığı asker desteğiyle şehri yeniden ele geçirdi. Ama insiyatif artık Hıristiyanlara geçmişti. 1081 yılından itibaren şehir Hıristiyanların muhasarası altına girdi. Şehir ikiye bölündü. Bir grup Murabıtlar'dan gelecek yardımı bekleme taraftarı iken diğer grup ise bir antlaşma ile Hıristiyanlara tabi olmak istiyorlardı. Şehrin idarecisi Zünnunî emiri Yahya el-Kâdir yaptığı gizli bir antlaşma ile şehri Hıristiyanlara teslim etti (1085). Kralın verdiği taahhütlere rağmen birçok Müslüman şehri terk ederek daha güvenli yerlere yerleştiler. Daha küçük bir grup ise şehirde kaldı. Böylece Tuleytula'nın işgaliyle birlikte ilk defa Hıristiyan hakimiyeti altında kalan ilk Müslüman topluluğu ortaya çıkmış oldu. Bu Müslümanlara "Müdeccen (İspanyolcası *Mudejares*'dir)" denilecektir. Mağrib'ten Endülüs'e geçen Murâbıtlar, 1086'da Zellâka savaşında Hıristiyanları ağır bir yenilgiye uğratmış olsa da artık şehir Müslümanlar tarafından geri alınamayacaktır.

Seville'da Palaze de Espana'da Tuleytula'nın teslimini gösteren seramik tablo

1085'te Tuleytula'nın düşmesi Endülüs Müslümanları üzerinde bir şok etkisi yarattı. Bu kayıp aslında Türklerin 1071 yılında kazandıkları Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun kapılarını aralamalarına bir nazire gibi değerlendirilebilir. Zira Türkler doğudan, Doğu Hıristiyan topraklarına giriş yaparken, Batı İslam dünyasında ise durum vahim bir boyuta dönüşmek üzeredir. Tuleytula'nın düşmesinden kısa süre önce Akdeniz sahillerinde güney İtalya'da hüküm süren Norman yöneticilerden, Papa II. Nicolaus'un resmen Sicilya dükü olarak tanıdığı Roberto Guiscardo'nun kardeşi I. Roger, 1061'de Messina, 1071'de Katanya ve 1072'de Palermo'yu ele geçirmişti. 1091 yılında Noto'nun zaptıyla da adada iki yüz yıldır süren İslâm hakimiyeti tamamıyla sona ermiş oldu.

Tuleytula'nın düşmesi de Hıristiyanlar için büyük bir sevinç kaynağı olacaktır. Muhtelif sosyo-ekonomik hususlar üzerinde durulmakla birlikte belki de Avrupa ve Türk-İslâm dünyasında derin izler bırakmış ve Ortaçağ'ın en büyük din merkezli savaşları olarak ortaya çıkacak olan Haçlı seferlerinin ilk coşkusu bu kazanımların ardında aramızda gerekecektir. Zira Hıristiyanlar artık Müslümanları yenmeyi

öğrenmişlerdir. Giderek Hıristiyan dünyası güçlenmeye başlarken, Müslümanlar bölünerek güçlerini kaybedeceklerdir. Mağrib'den gelen destek (Murabıt (1091-1147) ve Muvahhid (1146-1248) idaresi) bir süre daha bölgede Müslüman varlığını muhafaza etse de bilhassa Kuzey Afrika'nın karışık muhtelif emirliklerin oluşumu Endülüs Müslümanlarını zor duruma sokacaktır. 1236'dan 1250 yılına kadar Hıristiyan orduları, sadece 1492 yılına kadar varlığını sürdürecektir olan Gırnata Sultanlığı'nın küçük arazisi dışında Müslümanların bölgedeki bütün topraklarını istila ettiler.

İşte bu tarihi malumat ve bunların hissettirdikleri ile Mehmet Azimli hocamla birlikte Tuleytula sokaklarını arşınıyorduk. Duvarların dili olsa da konuşsa. Dış surlar halen koruma altında. Şehri gezerken tesadüfen geçtiğimiz giriş kapılarından birinin hemen yanında (Bâbu Merdûm Camii) yer alan cami mahzun halde idi. Halen müze olarak kullanılan yapının içerisine 5,60 euro karşılığında girme imkanı bulduk. Yapı küçüktü, dış cephesinden cami olduğu anlaşılıyordu. Fakat içerisinde haça gerilmiş İsa heykeli konulmuştu. Bütün müdahalelere rağmen "yapı ben camiyim" diye bağıyordu. İçerisine girdiğimde kimsecikler yoktu, fırsattan istifade caminin ezana hasretini gidermek için hemen bir ezan okudum. Dış cephesinde karakteristik at nalı kemerler ve bir kısmı kaybolmuş Arapça yazılar dikkati çekiyordu. Bu cami günümüzde *Mesquita del Cristo de la Luz* olarak anılmaktadır.

Hocamla Şehri gezmeye devam ediyorduk. Hava kararınca otelimizde yer alan bir broŐurdeki Endülüs hamamına gitmeye karar verdik. Akşam karanlığında sora sora ancak hamamı bulabilmiŐtik. Hamamın giriŐinde *Banos Arabes Medina Mudejar* yazıyordu. Bu bahaneyle Şehrin gezmediğimiz Yahudilere ait olan kısmını da görmüş olduk. Hamamın içerisine girdiğimiz hoŐ bir konsept sizi karŐılıyordu. Fonda alan müzik Arap musikisi idi. LoŐ ve renkli bir ortam. Duvarda kilimler asılmıŐ, yerlerde ahŐap tabureler vardı. Camlı kapalı dolaplarda ise fondaki alan musikinin cdleri, ayakkabıların konulacağı hasırdan kutular, bir miktar kitap, sabun ve Őampuanlar. Atnalı kemerli ahŐap kapıdan aŐađıya doğru indik. Binanın zaten dış cephesinden de orjinal olduğu anlaşılıyordu. Dehliz gibi merdivenli koridordan soyunma odasına, oradan da daha aŐađıya indik. Kenarlarda kandiller ortamı ıŐıtıyordu, önünde oluğu olan, Endülüs Emevi zevkini yansıtan bitki motifli tezyin edilmiş seramik duvarın içerisinde iki adet lüleden soğuk su iilebiliyordu. Buradan yine merdivenle aŐađıya indik. Havuzların giriŐinin olduğu geniş hole vardık. Üst kısmı dört adet mermer sütun çekiyordu. Duvarda alçıdan yapılmış Arabesk motifler vardı. Mermer sütunlardan bir tanesi, oturulması için boylu boyunca uzatılmıŐtı. Önünde ise içerisinde bardakların ve bir çaydanlığın olduğu bir tepsi vardı. İkram edilen çayın aroması çok hoŐtu. Duvarlarda Őerit halinde İbranice, Arapça ve Latince yazılar vardı. Őansımıza hemen hiç kimse yoktu. Bu da bize içeride fotoğraf ve kamera kaydı yapmamıza imkan sağlıyordu. Havuzlar ayrı idi, fakat aradaki kemerler diğer kısımları görmemize imkan veriyordu. Daha sıcaktan soğuğa doğru üç adet havuz vardı ve bunlar derin değillerdi. İerlerinde uzanıp rahatımıza baktık, keyfini çıkardık. Kimler gelmiŐ kimler geçmiŐ diye düŐüncelere daldık. İçeride bir saat kadar kaldığımız bu hamam faslının, güzel ve hoŐ bir tecrübe olduğunu ifade etmek isterim.

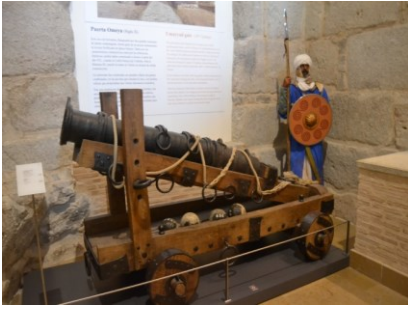
Ertesi günü tur otobüsüyle iki defa şehrin etrafını dolaştık. Tajo nehri çevrelediği tepelerden çok sayıda fotoğraf çektikten sonra merkezde otobüsten inmiş, al-Cazar denilen büyük yapının müze kısmının öteki tarafında giriş yapılan, en üst katta kafe olarak kullanılan kısma çıkmış ve oradan şehrin fotoğraflarını çektik. Hemen bir alt katta ise bir halk kütüphanesi vardı. Henüz gelen kitaplara şöyle bir göz gezdirebildik. Piri Reis ile ilgili gelen bir kitap dikkatimizi çekmişti. Ardından 5 euro karşılığında al-Cazar'ın içerisinde yer alan *Museo Del Ejercito*'ya (Ordu müzesi) girmiştik.

al-Cazar, adı üstünde el-Kasr (saray) dört tarafında yüksek kare kulelerin yer aldığı, kare bir bina idi. Temelinde yapılan arkeolojik kazılarda, tarihe ışık tutacak önemli malzemeler bulunmuş ve burası halen sit alanı olarak muhafaza altına alınmıştır. Bu kısımdan üst kısma büyük payandalar yapılmış, böylece yapı daha fonksiyonel hale getirilmiştir. Burada oluşturulan sergilerde Bronz çağından itibaren Roma, Vizigot, Arap ve Hıristiyan dönemleri yer yer gösterilmeye çalışılmıştır. Roma öncesinde bu kısım depo, Roma döneminde ise bir sarnıç olarak kullanılmıştır. IX ve X. yüzyıllarda ise Endülüs Emevileri burasını kale olarak kullanmıştır. Burada Emevilerden kalma kemer ve duvar kalıntıları görülebilmektedir. Yapı XIII. yüzyılda ise bir Ortaçağ Kalesi'ne dönüştürülmüştür. Günümüze kadar muhtelif yangınlar geçirmiş, 1936

yılındaki iç savaşta tahrip görmüş, 1950'de tamir edilmiş, 2010 yılında ise bizim ziyaret ettiğimiz müze halini almıştır.

Aslında bu müzenin dışarıdan bakınca hiç de bu kadar zengin olabileceğini düşünmemiştim. Fakat içerisine girdiğimizde saat iki idi. Mesai biterken biz de müzeyi ancak bitirebilmiştik. Bu müzenin ziyareti neredeyse yarım günümüzü almıştı. Muhtelif dönemlerden onbinlerce objenin sergilendiği zengin bir müze idi. Gezerken yorulmuştuk, fakat değmişti. Derslerimde kullanabileceğim epeyce bir materyal fotoğraflamıştım. Tematik tur denilen kısımda topların sergilendiği bölüm, sancaklar, silahlar, piştovlar, tüfekler, madalyalar, al-Cazar tur denilen kısımda bir Emevi kapısı ve atların ahırını yer alıyordu. Kapıda eski bir top vardı. Elinde kalkanı ve mızrağı ile bir Müslüman asker bekliyordu. Bunların dışında bu müze çok geniş bir minyatür koleksiyonuna sahipti. Gırnatalı askerlerin minyatürlerini özellikle fotoğrafladım. İspanya ordusu üniformaları, muhtelif koleksiyonlar, kriptalar, sarnıçlar ve etnoğrafik miras yer alıyordu. Tarihi tur kısmında ise İspanya krallığının geçirdiği evreleri ve dönüşümleri, tablolar ve muhtelif objelerin sunumu ile günümüze kadar görme imkanı bulabiliyorsunuz. Ayrıca al-Cazar'ın üst katlarında V. Charles avlusu, imparatorluk merdivenleri, şapeli ve sarmal merdivenler de görülebilmektedir. el-Meriye'nin anahtarlarının teslim edilini tasvir eden tablo can sıkıcı idi. İspanya, Protekiz ve Avusturya gibi hemen birçok Avrupa ülkesinde sokaklarda, müzelerde, merkez istasyonlarında bu tür tablo ve heykellere rastlamak imkandindedir. Kanaatimizce İspanyollar bunu çok daha belirgin bir şekilde yapmaktadırlar.

Yıllar önce Ankara'da Patronato Nacional Del Turismo'nun yayınladığı *Toledo (200 Laminas)* adlı bir kitabı bit pazarından satın almıştım. İçerisinde Toledo'nun on yıllarca önceki halini gösteren tam 200 adet siyah beyaz fotoğraf vardı. Kitabın ne zaman basıldığı ve içerisinde yer alan fotoğrafların ne zaman çekildiğine dair herhangi bir bilgi yer almıyordu. Bu kitabın sekizinci sayfasında yer alan bir fotoğraf çok dikkatimi çekmişti. Bu fotoğraf nereden baksanız altmış ya da yetmiş yıl önceki Toledo şehrine aitti. Diğer fotoğrafı ise bu gidişimde çektim. Avrupa kentlerinin genelinde olduğu gibi yıllar geçse de tarihi dokunun silüetinin bozulmadığına dair güzel bir örnek olduğu için bu fotoğrafları burada vermeyi uygun gördüm.

Toledo kitabından

F. Erkoçoğlu Arşivi

Evet, İspanyollar Toledo'nun İslâmi hususiyetlerini olduğu gibi bırakmamışlar, fakat kendilerine ait değerleri imkanları ölçüsünde restore ederek günümüze kadar gelmelerini sağlamışlardır. Aslında şehrin sokaklarında gezerken yer yer bir Ortaçağ kenti havasını size yaşatan Toledo, işte tam da bundan dolayı yüz binlerce turisti yaz kış ağırlamaktadır. Havalanın soğuk olmasına rağmen, sokaklarda çok fazla sayıda turist görmemiz bundan kaynaklanıyor olsa gerek. Bizim de tarihi özelliklerinin küçük dokunuşlarla muhafaza edilmesiyle, canlandırılabilir o kadar çok kentimiz bulunuyor ki Mardin, Diyar-ı Bekir, Ahlat, Mostar gibi köprüler kenti olan Bitlis, Divriği, Ani ve Kars. Hem muhteşem tarihi hem de güzel coğrafyası ile bu ortaçağ kentlerimizin, yurt içi ve dışından gelecek pek çok misafiri ağırlayarak aynı zamanda bu konularıyla, bölgedeki işsizlik için büyük bir istihdam alanı yaratabilecek potansiyele sahip olduklarını düşünüyorum.

Toledo'da iki günümüz oldukça berketli geçmişti, buradan da sekiz asır süren İslam hakimiyetinde Müslümanların kurduğu şehirlerden birisi olan Macrît'e (Madrid) döndük. Bir gece de burada kalmayı planladık. Bağajlarımızı istasyondaki ücretli depolara yerleştirip daha süratli bir şekilde şehri gezmeye koyulduk. Ben daha önce de buraya gelmişim. Gezdiğim dolaştığım yerler hafızamda canlıydı. Madrid'te oldukça makul fiyata tuttuğumuz yer ise şehrin neredeyse tam merkezinde idi. Bordadores caddesinde yıllar önce de yemek yediğimiz bir Türk lokantasında karnımızı doyurmuştuk.

Artık dönüş vakti gelip çatmıştı. Pazar günü saat 10 sularında havalimanına vardık. Aldığımız kılıçlar ve bagajlarımızdan kurtulduktan sonra, ellerimiz boş olduğu halde uçağımızı bekledik. Takriben beş saate yakın süren bir uçuş sonrasında Atatürk Havalimanı'na ikindin sonrası indik. Ankara'ya olan uçağımız için takriben altı saatlik bir süremiz vardı. Azimli hocamın durumu da benim gibiydi. Bu arada hocama tramvayla Kabataş'a kadar gidip gelmeyi, Eminönü'nde de inip balık yemeyi teklif ettim. Tramvayla tarihi yarımdayı gezerek, Kabataş'a kadar gittik. Dönüşümüzde ise Karaköy'de indik ve aslında yıllardır gitmeyi arzu ettiğim, ama bir fırsat olup da gidemediğim Arap Cami'ine gitmeye karar verdik. Bu bir tesadüf mü tevafuk mu artık bilemiyorum. Tuleytula ve Madrid'den gelirken İstanbul'da Sultan I. Ahmed'in (1603-1617), Osmanlı Devleti'ne sığınmak isteyen Endülüs Müslümanlarına yardımcı olarak, İstanbul'a getirttiği Moriskolar (İspanyol hakimiyeti altında yaşayan zorla Hıristiyanlaştırılmış eski Müslümanlara verilen ad) için yaptırdığı Arap Camii'ni ziyaret ediyorduk. Akşam namazını cemaatle kıldıktan sonra yürüyerek, bir taraftan boğaz bir taraftan Haliç'in havasını teneffüs ederek tarihi yarımdaya geçtik. Sahilde balıklarımızı afiyetle yedikten sonra, tekrar tramvaya binerek geldiğimiz gibi havalimanının yolunu tuttuk. İtiraf edeyim, bir teşehhüt miktarı da olsa boğaz havası yaradı.

Arap Camii